

בס"ד. שיחת ש"פ ויחי, י"ד טבת, ה'תשל"ב.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.

א. תיבת "ויחי" שבהתחלת הפרשה היא גם השם של כל הפרשה עד לסיומה, ועד שגם ההפטרה נקראת ע"ש פרשת ויחי. ומזה מובן, שעיקר ההוראה של הפרשה — שהיא הוראה נצחית, על כל הזמנים (לא רק בשעה שקורין פרשה זו) — קשורה עם הענין של "ויחי".

ובהקדמה — שכיון שכל ענין הוא בהשגחה פרטית, ובפרט ענין שיש לו שייכות עם תומ"צ, כבנדו"ד, שם הפרשה, שזהו ענין שנקבע ע"י רבותינו גדולי וחכמי ישראל, הרי בודאי ששם הפרשה "ויחי" הוא בתכלית הדיוק.

ובכן: יש פרשה נוספת שהתחלתה בתוכן הענין של "ויחי" — פרשת חיי שרה, שהתחלתה "ויהיו חיי שרה מאה שנה וגו'", כמו בפרשתנו: "ויחי יעקב גו' ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה". ועפ"ז הוצרך להיות קביעת שם פרשתנו — כמו שמה של פרשת "חיי שרה" — "ויחי יעקב", ואעפ"כ, נקבע שם פרשתנו "ויחי" סתם.

וההוראה מזה — שהענין של "ויחי", שקאי על ענין התורה, כי התורה היא החיות האמיתית של יהודי, שייך לא רק למי שהוא בדרגת יעקב (או שרה), "ויחי יעקב" (כמו "חיי שרה"), אלא "ויחי" סתם, כיון שזהו ענין ששייך לכל אחד מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו כו'.

ב. ויש לקשר זה עם הסיפור הידוע¹ אודות השאלה ששאל הצ"צ בקטנותו אצל רבינו הזקן ומענה רבינו הזקן אליו בנוגע למ"ש "ויחי יעקב בארץ מצרים וגו'" (כדלקמן ס"ג) — שגם בענין זה מודגשת שייכותה של ההוראה לכל אחד מישראל, כמובן מזה שהשאלה והמענה היו באופן של ב' קצוות: מחד גיסא — שאלה של ילד קטן שלומד ב"חדר", ולאידך גיסא — מענה של יהודי בדרגא נעלית ביותר כמו רבינו הזקן.

(1) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' שעג (נעתק ב"היום יום" יח טבת).

ובפרטיות יותר:

בנוגע לשאלה — הנה למרות שהילד ששאל שאלה זו הי' הצ"צ, שעוד בקטנותו ניכרו כבר מעלותיו המיוחדות, כמארז"ל² "בוציץ בוציץ מקטפי ידיע", הרי ענין זה הי' רק באופן שניכר שעתיד להיות גדול כו', ואילו בינתיים הי' עדיין ילד קטן, ורק הי' גנוז בו מה שיתגלה לאחרי שיגדל. ומזה מובן, שההוראה מהמענה אליו שייכת לא רק לגדול, או למי שהוא בדרגתו של הצ"צ, אלא גם לילד קטן שלומד ב"חדר".

ובנוגע למענה — הרי אין זה מענה של אדם סתם, אלא מענה של רבינו הזקן, ובזה גופא — בהיותו בתכלית המעלה:

לכל לראש — היתה נשמתו נשמה חדשה³, והרי ידוע גודל העילוי של נשמה חדשה לגבי כל שאר הנשמות שבדורותינו אלה שכבר היו למטה וחזרו וירדו למטה בגלגול נוסף (כמבואר בספר הגלגולים⁴).

ונוסף לזה היו אצלו מעלות מיוחדת מצד עבודתו — החל מדרך הנהגתו מתחלת ימי חייו (עוד לפני שנתמנה לנשיא בישראל) עד שנעשה תלמידו של הרב המגיד, ועד למובחר שבתלמידיו והמקבל העיקרי שלו — כידוע⁵ מכתבו של המגיד אודות רבינו הזקן, וכידוע⁶ שעליו אמרו "ואביו (המגיד) שמר את הדבר"⁷, אע"פ שבנוגע ל"אחיו" הי' המצב באופן אחר כו'.

ומלבד מעלתו הנ"ל בנוגע לעצמו, שגם היא כשלעצמה מעלה נפלאה ("א מורא דיקע"), היתה אצלו מעלה נוספת בנוגע לקביעת הוראה ופסק הלכה עבור כלל ישראל — כידוע⁸ שבו בחר הרב המגיד "לסדר כל פסקי דינים הבאים בש"ע .. בלשון צח ומילתא בטעמא", ועוד בהיותו אצל המגיד סיים כבר הלכות ציצית והלכות פסח.

ומובן גודל העילוי שבהוראת פסקי הלכות לכלל ישראל ע"י חיבור השו"ע — מצד גודל המעלה בחלק ההלכה שבתורה לגבי לימוד התורה בכלל:

ישנו ענין התורה כפי שהיא למעלה בעולמות העליונים, וכן בעולמות שבינתיים כו', אבל עדיין אין זה תכלית התורה, כי אם כפי

(2) ברכות מח, רע"א. (6) ראה ת"מ — רשימת היומן ס"ע שנח

(3) ראה סה"ש תש"ו ריש ע' 22. וש"נ. ואילך. וש"נ.

(4) הובא בלקו"ת שה"ש נ, א. וש"נ. (7) לשון הכתוב — וישב לז, יא.

(5) נדפס בלקו"א להה"מ בהוספות (8) הקדמת "הרבנים בני הגאון המחבר

ז"ל" לשו"ע אדה"ז. סש"פ"א.

שהתורה נמשכת למטה דוקא, ולמטה גופא — לא רק באופן של שקו"ט, כמארז"ל⁹ שהתורה לא ניתנה חתוכה, אלא יש מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, ואפילו לא באופן ד"סלקא לי' שמעתא אליבא דהלכתא"¹⁰ אבל עדיין יכולים להיות כמה פסקי הלכות, אלא דוקא כפי שנמשכת בפס"ד האחרון בנוגע למעשה בפועל ממש, שזהו הפס"ד שבשו"ע.

ולכן, בנוגע לדרגת התורה כפי שהיא למעלה, נאמר אמנם "אלו ואלו דברי אלקים חיים"¹¹, היינו, שכל עניני השקו"ט הם אמת, אבל עדיין הרי זה קשור רק עם שם אלקים, שעם היותו מז' שמות הקדושים שאין נמחקים¹², מ"מ, אינו שם העצם וכו', אלא "שם מדת הגבורה והצמצום"¹³; ואילו בנוגע להלכה שבתורה אמרו רז"ל¹⁴ שהענין ד"הלכה כמותו" קשור עם המעמד ומצב ש"הוי' עמו"¹⁵ — שמזה מובן שהלכה שבתורה היא בדרגא נעלית יותר שלא בערך לגבי דרגת התורה שאינה באה להלכה, כשם ששם הוי' הוא נעלה יותר שלא בערך לגבי שאר ז' שמות הקדושים.

וכאמור, מעלה גדולה זו היתה אצל רבינו הזקן עוד בהיותו אצל המגיד, שאז ה"י המגיד נשיא הדור, והרי "נשיא" הוא רק אחד, וכהפתגם בשיחה הידועה¹⁶: "וואָס רעדסטו, אַ נשיא איז נאָר איינער", שהרי "דבר אחד לדור ואין שני דברים לדור"¹⁷.

ולהעיר, שהוראת הלכה לכלל ישראל ע"י רבינו הזקן אינה בסתירה לנשיאותו של המגיד — כי, פסק הלכה אינו ענין ששייך לנשיא דוקא, וכפי שמצינו בנוגע לסנהדרין, שאע"פ ש"מושיבין .. עליהם .. נשיא", כמו בזמן משה שהיו "שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן"¹⁸, הרי הפס"ד נקבע ע"י כל חברי הסנהדרין, שהיו צריכים להתחשב בדעתו של כל אחד כדי לידע מהי הכרעת הרוב; ועד"ז בנוגע לפסקי-דינים להלכה בפועל של "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך"¹⁹ — סנהדרין קטנה, ועד לב"ד של שלשה.

ונוסף על כל המעלות שהיו אצל רבינו הזקן עוד בזמן נשיאותו

9	ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב. ועוד.	15	שמואל"א טז, יח.
10	סוטה ז, ב.	16	ראה תו"מ — רשימת היומן ע' רפב.
11	עירובין יג, ב. וש"נ.	17	סנהדרין ח, א. הובא בפרש"י עה"ת וש"נ.
12	שבועות לה, סע"א. רמב"ם הלי'	18	וילך לא, ז.
13	סוה"ת פ"ו ה"ב.	19	רמב"ם הלי' סנהדרין פ"א ה"ג.
14	תניא שעהיוה"א רפ"ו.		ר"פ שופטים.
15	סנהדרין צג, ב.		

של המגיד, ניתוספה אצלו תכלית השלימות כאשר נתמנה לנשיא, כידוע²⁰ שלאחרי הסתלקות המגיד נתמנה הרמ"מ מהאראדאק לנשיא למשך זמן קצר, אבל לאח"ז נתמנה רבינו הזקן לנשיא על כל תלמידי המגיד (לאחרי שכתבו וביקשו כו').

וכיון שמאורע הנ"ל אודות המענה של רבינו הזקן על מה ששאל הצ"צ בקטנותו אירע ריבוי זמן לאחרי שרבינו הזקן הי' הנשיא על המחוז והגליל כולו (שהרי הצ"צ נולד בער"ה תקמ"ט, ובעת המאורע הנ"ל למד כבר ב"חדר") — הרי מדובר אודות מענה של רבינו הזקן בהיותו בתכלית המעלה.

ונמצא, שבענין זה ישנו חיבור של שני קצוות: מחד גיסא — מענה של רבינו הזקן בהיותו בתכלית המעלה; ולאידך גיסא — להיותו מענה על שאלתו של הצ"צ בהיותו בקטנותו, הוצרך המענה להיות באופן המובן בפשטות לילד ב"חדר".

וחיבור שני הקצוות שבשאלת הצ"צ ומענה רבינו הזקן נעשה בהשתתפות רבינו הזקן והצ"צ באופן ש"קטן וגדול שם הוא"²¹, ולא עוד אלא שאצל כל אחד מהם גופא הי' ענין של קטנות וגדלות ביחד: בנוגע להצ"צ — שבשנים שלאח"ז נתמנה לנשיא, ועד שהי' אצלו החידוש שבחיבור של נגלה וחסידות באופן גלוי²², שזהו"ע של גדלות, אבל בקטנותו הי' זה רק באופן ד"בוצין בוצין מקטפי ידע", כך, שהי' חיבור והתכללות של גדלות וקטנות, אבל בגלוי היתה ניכרת הקטנות; וגם בנוגע לרבינו הזקן היו ב' הענינים דגדלות וקטנות — שבגלוי הי' אז במצב של גדלות, ואעפ"כ, צמצם את עצמו באופן של קטנות לענות להצ"צ בהיותו במעמד ומצב של קטנות.

ומכל זה מובן שבסיפור הנ"ל יש הוראה ששייכת לכל אחד מישראל — שהרי הן השאלה והן המענה מובנים לכל אחד, גדול או קטן, ועד לילד פשוט להורים פשוטים, החל מההוראה שגם לגדול צריכה להיות שייכות עם קטן, כפי שלמדים מהנהגת רבינו הזקן, שמבלי הבט על היותו בתכלית המעלה, ענה על שאלתו של הצ"צ בהיותו ילד ב"חדר".

ג. ובכך: הסיפור הוא¹, שבהיות הצ"צ ילד ולמד את הכתוב "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", תרגם לו מורו — ע"פ פי' בעה"ט — דיעקב אבינו חי את מבחר שנותיו במצרים. כשבא הביתה מהחדר

21) לשון הכתוב — איוב ג, יח.

22) ראה גם תו"מ חס"ב ע' 387. וש"נ.

20) ראה בית רבי ח"א ספ"ד ואל"ך. וראה

גם תו"מ חס"ו ע' 352. וש"נ.

שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות²³, יהיו מבחר שנות חייו י"ז שנה שגר בארץ מצרים, "ערות²⁴ הארץ"? ויענהו אדמו"ר הזקן: כתיב²⁵ "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש²⁶ — הובא בפרש"י — "להתקין לו בית תלמוד וכו'", "להורות לפניו גשנה", כשלומדים תורה מתקרבים²⁷ להקב"ה, ועי"ז נעשה גם במצרים "ויחי".

ולכל לראש יש כאן הוראה — שלפני שיהודי בא ל"מצרים", עליו להבהיר ולהבטיח תחילה שיהי' שם הענין של לימוד התורה:

המשך הביאור — שגם במצרים, מלשון מיצרים וגבולים, ועד ל"ערות הארץ", צריכה להיות עבודתו של יהודי בלי מדידות והגבלות, וענין זה נעשה ע"י התורה, שלהיותה מושרשת בעצמותו ית', הנה גם בהמשכתה למטה היא בבחי' בלי גבול²⁸ — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"י ס"ע 161 ואילך.

ד. וע"י לימוד התורה נעשה הענין ד"ויחי":

כתיב²⁹ "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", והיינו, שענין החיות הוא ע"י הדביקות בהקב"ה.

וכיון שהדביקות של בני" עם הקב"ה נעשית ע"י התורה, כמאמר ישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה³⁰, ועד שישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד³¹, נמצא, שע"י התורה נעשה אצל בני" הענין ד"ויחי".

מהיכל המלך, ובלבד שהמלך נמצא שם. והענין בזה — כמ"ש (תהלים קיג, ה-ו) "המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ", והיינו, ששמים וארץ, רוחניות וגשמיות, שוים לפניו ית' (תו"א מקץ לו, ב. ובכ"מ), כיון שנמצא בכל מקום, והחילוק הוא רק אם זה באופן של גדלות או באופן של קטנות, ובאותיות הקבלה: "אריך אנפין" או "זעיר אנפין", אבל בכל מקום, גם בעולמות בי"ע ועד לעולם העשי, נמצא הקב"ה בעצמו, למטה כמו למעלה, כיון שלגביי אין חילוק בין מעלה למטה.

(29) ואתחנן ד, ד.

(30) ראה זח"ג עג, א.

(31) ראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א.

וראה גם תו"מ חס"ו ע' 382. וש"נ.

(23) שה"פ תולדות כז, כה. וראה ג"כ ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב.

(24) מקץ מב, ט. וראה קה"ר עה"פ (א, ד) והארץ לעולם עומדת.

(25) ויגש מו, כח.

(26) תנחומא באבער, יל"ש עה"פ (רמז קנב).

(27) כמרומז בחיבת "גשנה", מלשון "ויגש".

(28) ויובן ע"פ דברי המדרש (שמו"ר ר"פ תרומה) "משל למלך שהי' לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו .. זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם כו'", והיינו, שאין נפק"מ אם המלך נמצא בהיכלו, או בקיטון שרחוק

ה. ובפרטיות יותר:

לכאורה יכולים לטעון: בשלמא בשעה שנמצאים במעמד ומצב של מיצר, אזי צריך להיות הענין ד"מין המיצר קראתי י"ה"³², ולכן צריך לעסוק אז בתורה, כדי שיהי' מעמד ומצב ד"ויחי"; אבל כשנמצא במעמד ומצב שבגשמיות לא חסר לו מאומה — מהו ההכרח שכדי שיהי' מעמד ומצב ד"ויחי" צריך לעסוק בתורה דוקא?!

והמענה על זה — "ויחי יעקב בארץ מצרים":

ארץ מצרים היתה אז המעולה בכל הארצות³³, כמ"ש³⁴ "כגן ה' כארץ מצרים", והיינו, שכשם שלמעלה ישנו מקום שנקרא "גן עדן", ששם הוא תכלית התענוג, כך הי' בארץ מצרים תכלית המעלה בתענוגי עוה"ז; ובארץ מצרים גופא — הי' יעקב "במיטב הארץ"³⁵.

אבל אעפ"כ, בתענוג גופא יש חילוק אם התענוג קשור עם אלקות או לא, ולכן, גם כשנמצא במקום שיש בו תכלית התענוג שיכול להיות בגשמיות — עדיין אין זה התכלית; התכלית היא — להתקרב לאלקות, ע"י לימוד התורה כו'.

ודוקא עי"ז נעשה "ויחי יעקב", ולולי זאת, הנה גם אם יש לו כל הענינים הגשמיים, כל הון דעלמא — מה התועלת בזה, בה בשעה שחסר אצלו ענין החיים! וכמובן בשכל הפשוט, שאם אינו חי — הרי גם סוג הצומח כו', ואפילו יתוש, הם נעלים ממנו!

ו. ועדיין יכול מישהו לטעון: כיון שעד עתה לא הי' אצלו ענין החיים לאמיתתו (כיון שלא למד תורה) — איך יוכל להשתנות ולהתחיל להיות דבר חי?!

וממשיך לטעון שזהו פלא גדול יותר מתחיית המתים, ש"אותן שהיו כבר .. חוזרין וחיין"³⁶, עי"ז שנשאר העצם לזו כו'³⁷; אבל הוא, שכבר נמצא בעולם 130 שנה... אך מעולם לא הי' "חי" — איך יוכל להתחיל לחיות?!

אך הענין הוא, שהתורה שנמשכת מלמעלה למטה באופן של אתערותא דלעילא, פועלת על כל אחד, יהי' מי שיהי'; אם הוא יהודי (כיון שנולד לאם יהודי', או שנתגייר כהלכה) שיש לו נפש האלקית, והיא

(36) ראה סנהדרין צא, א ובפרש"י.

(32) תהלים קיח, ה.

(37) ראה ב"ר פכ"ח, ג. ויק"ר פי"ח, א.

(33) ראה פרש"י עקב יא, יו"ד.

תוד"ה והוא (ב"ק טז, ב). זהר ח"א סט, א.

(34) לך לך יג, יו"ד.

קכו, סע"א (מהנ"ע). ח"ב כח, ב. ועוד.

(35) ויגש מזו, וריא.

חיותו האמיתית — אומר עליו הקב"ה: "אנכי הוי' אלקיך"³⁸, ובודאי שלא ידח ממנו נדח³⁹, וסוכ"ס תפעל בו התורה ענין החיים כו'. אלא שצריך להיות הרצון לענין ד"ויחי יעקב"⁴⁰, וכידוע פתגם הבעש"ט⁴¹ שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא.

ז. ועוד זאת, שע"י לימוד התורה (באופן שהלימוד מביא לידי מעשה⁴², "לשמור ולעשות ולקיים"⁴³) נעשה הענין ד"ויחי יעקב" באופן נצחי:

השם "ויחי" קאי גם על סיום הפרשה, אף שבה נאמר⁴⁴ "ויגוע ויאסף אל עמיו", וכפי שמדייק רש"י ש"מיתה לא נאמרה בו, ואמרו רז"ל⁴⁵ יעקב אבינו לא מת", שכן, אע"פ שיש מקום לשאלה "וכי בכדי ספדו ספדניא וחנוטו חנטיא וכו'", הרי האמת היא ש"מה זרעו בחיים אף הוא בחיים"⁴⁵, והיינו, שכאשר רואים את המשך פעולותיו ע"י "זרעו", תלמידיו וכו', הרי זה פועל ש"אף הוא בחיים".

וכיון שתורת אמת אומרת ש"יעקב אבינו לא מת", ו"הוא בחיים", וכדאיתא בזהר⁴⁶ שמ"ש⁴⁷ "וירא ישראל" קאי על "ישראל סבא" — הרי מובן שאין זה רק באופן ד"מהיכי תיתי", אלא כן הוא האמת; ולא רק ברוחניות, כפי שאפשר לפרש בדברי הגמרא, אלא גם בגשמיות, שהרי ענין זה הובא גם בפירוש רש"י על החומש לבן חמש למקרא⁴⁸.

ולהעיר, שאף שענין זה נאמר בנוגע ליעקב, הרי זה שייך גם לכל אחד מישראל — כמובן מהדיוק "יעקב אבינו לא מת", וכיון שהבן הוא בדומה להאב, הרי מובן, שכן הוא גם בנוגע לכל אחד מישראל.

וכללות הענין בזה — שכיון שבנ"י הם "נצר מטעי"⁴⁹, הנה כשם שהקב"ה הוא נצחי, כך גם בנ"י הם נצחיים.

ועי"ז נמשכת גם הברכה בגשמיות — כלשון הכתוב⁵⁰: "בך יברך

(44) מט, לג.

(45) תענית ה, ב.

(46) ח"ב נג, א. וראה פרש"י ד"ה אף הוא

בחיים — תענית שם.

(47) פרשתנו מח, ח.

(48) ראה גם שיחת ש"פ ויחי תשמ"ו

סכ"ג; סכ"ז ואילך (התועדויות תשמ"ו ח"ב

ע' 317 ואילך; ע' 321 ואילך).

(49) ישעי"ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(50) פרשתנו שם, כ.

(38) יתרו כ, ב.

(39) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא

ספ"ל ט. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.

(40) וכמו אצל יעקב, שהמנין ד"ז שנה

התחיל כבר קודם בואו למצרים — בהיותו בין

החומות, בגלל שכבר אז ה' אצלו הרצון לזה.

(41) ראה כש"ט בהוספות סמ"ח. וש"נ.

(42) ראה קידושין מ, ב. וש"נ.

(43) נוסח ברכת "אהבת עולם" דשחרית.

וראה אבות פ"ד מ"ה.

ישראל", כפי שמצינו שכל זמן שיעקב (במכ"ש מ"אחד השבטים) הי' קיים לא הי' ענין של שעבוד אצל בני⁵¹, וכן הוא בנוגע ללימוד התורה, שכאשר "בחוקתי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה"⁵², אזי נמשכים כל הברכות⁵³.

* * *

ח. ועדיין צריך להבין בדברי אדמו"ר הזקן שע"י לימוד התורה נעשה גם במצרים "ויחי":

יעקב אבינו עסק בתורה כל ימיו — גם קודם ירידתו למצרים, שהרי "מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם"⁵⁴, ובפרט יעקב, "יושב אהלים", "אהלו של שם ואהלו של עבר"⁵⁵, שעסק שם בתורה במשך י"ד שנה⁵⁶, וכן בהיותו בבית לבן⁵⁷, וכן לאחרי שחזר לארץ ישראל.

ואדרבה: לימוד התורה בארץ ישראל הי' (לא רק בריבוי יותר בכמות, אלא גם) באופן נעלה יותר באיכות — כמובן מדרשת חז"ל⁵⁸ על הפסוק⁵⁹ "וזהב הארץ ההיא טוב", "אין תורה כתורת ארץ ישראל".

וכיון שבמשך כל שנות חייו קודם ירידתו למצרים לא הי' חסרון בעבודתו, שבודאי היתה באופן המבואר בזהר⁶⁰ בפירוש "בא בימים"⁶¹ — אינו מובן: איך יתכן לומר שמבחר שנותיו של יעקב היו דוקא במצרים?!

ט. המשך השיחה,

— ביאור הצ"צ⁶² בגדלותו, שע"י הירידה למצרים זכה יעקב ליתרון האור⁶³ שנמשך מן החושך דוקא, וכמעלת בעלי תשובה⁶⁴ לגבי צדיקים גמורים.

משפטים עט, ב. ועוד. לקו"ש חל"ה ע' 92. וש"נ.

61 חיי שרה כד, א.

62 אוה"ת פרשתנו שנד, סע"א.

63 וכמובן, שכדי לפעול שגם במצרים יהי' הענין ד"ויחי", נותן הקב"ה כחות נעלים יותר (שהרי "אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו" (ע"ז ג, סע"א)), ובמילא נעשה לימוד התורה באופן נעלה יותר, כיון שהלימוד הוא ע"י כחות נעלים יותר.

דוגמא לדבר: בנוגע לחולה שזקוק לרופא (כמ"ש (משפטים כא, יט) "ורפא ירפא") —

51 ראה פרש"י וארא ו, טז.

52 ר"פ בחוקתי ובתו"כ ופרש"י.

53 חסר הסיום (המו"ל).

54 יומא כח, ב.

55 תולדות כה, כז ובפרש"י.

56 ראה מגילה יז, א. הובא בפרש"י עה"ת חיי שרה כה, יז. ס"פ תולדות.

57 ראה ב"ר פס"ח, יא. פע"ד, יא.

58 ב"ר פט"ז, ד.

59 בראשית ב, יב.

60 ראה זח"א קכט, א. פרשתנו רכא, ב

ואילך. רכד, א. וראה תו"א חיי שרה טז, א.

והטעם שרבינו הזקן לא אמר ביאור זה בפירוש⁶⁵, כי, הענין דיתרון האור מן החושך הוא רק בדיעבד, לאחרי שכבר נמצאים במצב החושך כו'⁶⁶, אבל לכתחילה אסור להעמיד את עצמו במקום סכנה (ועאכו"כ שלא לחטוא על מנת לשוב⁶⁷), ועד שמתפללים בכל יום "אל תביאינו לידי נסיון"⁶⁸, ולכן, אין מקום לבאר לקטן בגיל חינוך את המעלה שע"י ההתעסקות בבירור החושך.

גם בנוגע לענינים שאינו מביא בפירושו, שגם זה "תורה שלימה".

66) כאשר הירידה למצרים היא באופן של אונס, וכמארז"ל (שבת פט, ב) "ראוי הי' יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל".

67) אף שלכאורה יכול לטעון, שאם תהי' עבודתו כל ימיו בכחי' צדיק, הנה עם היותה עבודה נעלית, הרי היא במדידה והגבלה (דקדושה), וצ"ל הענין של יצי"מ, כמארז"ל (פסחים קטז, ב. תניא רפמ"ז) "בכל דור ודור (ורבינו הזקן מוסיף) ובכל יום יום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא (היום) ממצרים", וא"כ, כדאי לו לעבור עבירה קלה אחת, ומיד ישוב בתשובה*, כדי שע"ז יגיע לעבודה נעלית ביותר — בחילא יתיר — למעלה ממדידה והגבלה.

68) והגע עצמך: גם יהודי ש"יצאו רוב שנותיו .. ולא חטא" ש"שוב אינו חוטא" (יומא לח, סע"ב), הנה בעמדו להתפלל ובאחזו בידיו תלית ותפילין כו', אינו מתחיל מיד באמירת "הודו לה" ו"ברוך שאמר", או בענין של יחודא עילאה, אלא מקדים לבקש: "אל תביאינו לידי נסיון"!

וענין זה למדים ממה שמצינו גבי דוד המלך — שאף שאמר (תהלים קט, כב) "ולבי חלל בקרבי", שאין לו יצה"ר כי הרגו כו' (תניא פ"א), הנה כשביקש (תהלים כו, ב) "בחנה ה' ונסני" (כיון שרצה להגיע להעילוי שע"י עבודת הנסיונות, ועד להעילוי

יש צורך בהנהגה מיוחדת הקשורה עם טירחא יתירה הן בגשמיות והן ברוחניות, והוצאה יתירה עבור סממני רפואה שהם יקרים הרבה יותר מאשר מאכלים רגילים שאוכל אדם בריא [וכידוע (ראה לקו"ת ברכה צח, ד ואילך. ובכ"מ) שכל דבר שזקוקים אליו יותר, מחירו זול יותר, וכמו אויר, שהוא המוכרח ביותר לקיום האדם, הרי הוא בחנם, ואילו בנוגע למים שאינם נחוצים כמו אויר, נאמר (דברים ב, ו) "וגם מים תכרו גו' בכסף", ואילו לחם שהוא מוכרח פחות ממים, מחירו יקר יותר; ועד לסממני הרפואה שרק חולה זקוק להם — מחירם יקר יותר מלחם ומים]. וכיון שמחירם יקר יותר, הרי זה מורה שהם נמשכים ממקום נעלה (עשיר) יותר, ולכן גם התוצאה שלהם היא נעלית יותר.

ודוגמתו בנמשל — בענין העבודה (היפך ענין "נהמא דכיסופא" (ראה ירושלמי ערלה פ"א ג"ג)), שכלל שהעבודה היא מתוך יגיעה רבה יותר, ועד לעבודה של בעל תשובה שהיא "בחילא יתיר" (זח"א קכט, ב), אזי היא יקרה וחביבה יותר, ופועלת יותר, כבנדר"ד, שבשעתא חדא וברגעא חדא נעשה שינוי מן הקצה אל הקצה, שגם במצרים נעשה מבחר שנותיו.

64) להעיר גם מהחלום של אדמו"ר האמצעי אודות נהר אחד שממיו היו שוקטים, ונהר נוסף שממיו היו הולכים ברעש וכו', שתוכן פתרונו ע"י רבינו הזקן הי' בנוגע לעבודה דעשיית בעלי תשובה, שזה הי' החידוש של רבינו הזקן (ראה לקו"ד ח"ד תשנה, ב [ע' איתעט] ואילך).

65) ובפרט ע"פ הידוע שדברי רבינו הזקן הם בתכלית הדיוק בכל פרט, וע"פ המדובר כמ"פ בנוגע לגודל הדיוק בפירוש רש"י —

*) ואף ש"האומר אחטא ואשוב אין מספיקין כו'" (יומא פה, ב), הרי "אם חזק ונתחזק .. ועשה תשובה מקבלין תשובתו" (תניא אגה"ת פ"א).

וההוראה מזה: (א) לאלו שכבר נפלו תחת שליטת המיצרים וגבולים דמצרים⁶⁹, שאין להתיימש, כיון שע"י התשובה נעשה יתרון האור מן החושך, (ב) ולאלו שעבודתם בדרך הישר, שע"י שפועל בהזולת העילוי דתשובה, יש לו חלק ביתרון האור שנעשה אצל חבריו. וע"י התשובה מקרבים ביאת המשיח, ש"אתא⁷⁰ לאתבא צדיקיא בתיובתא⁷¹ —

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש שם ע' 160 ואילך.

* * *

י. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ואני נתתי לך שכם אחד גו'.

* * *

יא. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁷² "אשר כריתי ליי",

— שכוונת רש"י לבאר (לא רק תיבת "כריתי", אלא גם) הצורך בתיבות אלו (דלכאורה מספיק לומר "בקברי אשר בארץ כנען שמה תקברני") כדי להדגיש גודל חשיבות קבר זה, שלכן יסכים גם פרעה לכך, ועל זה מפרש: "כפשוטו, כמו⁷³ כי יכרה איש", היינו, שיעקב בעצמו טרח והשתדל (באופן של "איש") בכרייתו.

אבל פירוש זה אינו מספיק, כי: (א) לא מסתבר שיעקב כרה את קברו לפני ירידתו למצרים — י"ז שנה קודם פטירתו. (ב) מהו הדיוק "אשר כריתי ליי".

ולכן מוסיף לפרש: "ומדרשו עוד מתיישב על הלשון, כמו אשר קניתי. אר"ע כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה" — ש"כריתי" מורה על חילוף ושינוי רשות, שיכול להתפרש הן על מכירה והן על קני', ולכן מוסיף כאן "כריתי ליי", שפירושו "קניתי", ומצד גודל

70 ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

71 והיינו, שבביאת המשיח תתגלה גודל מעלת התשובה, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שבביאת המשיח "וועט מען זיך כאַפּן פאַרן קאַפּ" אודות יוקר העבודה בזמן הגלות, שעל ידה פועלים ביאת המשיח (ראה סה"ש תש"ב ע' 9. לקו"ד ח"א קלג, ב [ע' ערב] נעתק ב"היום יום" ג מנ"א).

72 פרשתנו נ, ה.

73 משפטים כא, לג.

דתשובה, וכמארז"ל (מו"ק טז, ב. וש"נ) שדוד "הקים עולה של תשובה", הי' זה ענין בלתי רצוי*, ובגלל זה העמידוהו בנסיון בדבר ערוה כו' (ראה סנהדרין קז, א), ועד שבכל לילה אומרים בקשעהמ"ט: "למנצח מזמור לדוד בבוא אליו נתן הנביא כאשר בא אל בת שבע" (תהלים נא, א-ב).
69 כולל גם מצרים דקדושה.

* אף שדוד נכשל בשתיים ולא עלתה לו לרעה (ראה יומא כב, ב ובפרש"י).

חשיבותו של הקבר, השתדל לקנותו בקנין חשוב וחזק — "כירה" — כנהוג בכרכי הים שהם ערי מסחר.

וכדי להדגיש יותר את גודל החשיבות שבדבר (שהרי גם דבר שיש בו חשיבות קטנה נקנה בקנין חשוב), מוסיף רש"י: "ועוד מדרשו לשון כרי דגור, שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי, ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה"⁷⁴ —

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ו ע' 459 ואילך.

* * *

ב. בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו⁷⁵, מתעכב על מאמר הזהר⁷⁶ "ר' חזקי' ור' יוסי ור' יהודה הוו אזלי בארחא, אמר ר' יוסי כל חד וחד מינן לימא מלי דאורייתא. פתח ר' יהודה ואמר כו', ר' יוסי פתח ואמר כו', פתח ר' חזקי' ואמר וכו'", ומסופר שם, ש"הי' כך ד' פעמים אמירתם דברי תורה, בהסדר ר' יהודה ואח"כ ר' יוסי ואח"כ ר' חזקי' .. ואח"כ סיים ר' יהודה בד"ת .. א"כ יש כאן בסך הכל י"ג דרשות בדברי תורה, דהיינו ד"פ הדרשות דר' יהודה ור' יוסי ור' חזקי', והפעם הי"ג הוא דרשתו דר' יהודה משמי' דר"ש וכו'".

ומבאר אאמו"ר — באריכות לפי ערך — "הסדר באמירתם מלי דאורייתא .. שר' יוסי אמר בכל פעם באמצע בין ר' יהודה ובין ר' חזקי' .. ר' יהודה מתחלה ור' חזקי' לבסוף, היפך מבהליכה (שהקדים את ר' חזקי') וכו'", וכן מספר הי"ג דרשות — ע"ד הקבלה.

וכמדובר כמ"פ שכיון שאאמו"ר כתב הערותיו על גליון הזהר, הוצרך לכתוב בקיצור, ולסמוך על המעיין שיבין מעצמו כל מה שנשאר לבאר ולא ביאר.

ובנוגע לענייננו: צריך להבין מהו הטעם ש"ר' יוסי .. הציע שיאמרו מלי דאורייתא שהתורה תגין עליהם", אף שלצורך ההליכה בדרך צריך

פגם משפחה" (ב"ב שם), הרי זה שייך רק במכירה לאדם זר שאינו מבני המשפחה, משא"כ בנדוד, הי' יכול יעקב לקנות חלקו של עשו במערה, כיון שאין כאן החסרון דפגם משפחה.

75 לקוטי לוי"צ לזח"א ע' רכד ואילך.

76 ח"א פרשתנו רכט, ב ואילך.

74 נזכר גם אודות שאלת האחרונים (ראה עיון יעקב לע"י סוטה יג, א. חת"ס סוטה שם, ופרשתנו מט, כא. תו"ת פרשתנו עה"פ) מהי התועלת שבדבר, בה בשעה ש"המוכר קברו .. באין בני משפחה וקוברין אותו על כרחו" (ב"ב ק, ב. שו"ע יו"ד סשס"ו ס"א) — שכיון שטעם הדבר הוא "משום

להיות (לא ענין התורה, אלא) ענין התפלה, כדאיתא בגמרא במסכת ברכות⁷⁷ "כשאתה יוצא לדרך המלך (טול רשות) בקונך וצא .. זו תפלת הדרך?"

והביאור בזה — ע"פ דיוק לשון הזהר "הוּו אזלי בארחא", היינו, שכבר היו באמצע הדרך, שאז לא יכול להיות ענין התפלה, כיון שתפלה דורשת ישוב הדעת, ובאמצע הדרך אין ישוב הדעת⁷⁸, ולכן יכול להיות אז רק ענין התורה; ואילו ענין התפלה — בגלל שעומדים במצב של סכנה, שהרי "כל הדרכים בחזקת סכנה"⁷⁹ — צ"ל קודם היציאה לדרך.

ג. ויש להוסיף ולהעיר, שכאן הזמין הקב"ה שהזהר שבפרשתנו קשור עם הענין הידוע שצריך להיות באופן ד"אל תשכח"⁸⁰:

הדרשה הראשונה שאמרו בהליכתם בדרך היא: "פתח רבי יהודה ואמר, אל תזכר לנו עוונות ראשונים מהר יקדמונו וגו'⁸¹, תא חזי, קב"ה ברחימותא דרחים לון לישראל .. לא מסתכל אחרא בדינייהו בר איהו בלחודוי וכו'" (שלא נמסרו ביד שרים כו'⁸²), וממשיך, "אלמלא יסגלון ישראל עובדין דכשרן קמי קוב"ה לא הוּו קאימו עלייהו עמין בעלמא", ומוסיף במיוחד בנוגע לארץ ישראל, "אלמלא דאמשיכו ישראל בעובדין בישין לסטר אחרא בארעא קדישא .. לא שלטו עמין בארעא קדישא וכו'".

והענין בזה:

גוי מצד עצמו — אין לו שייכות לארץ ישראל, "ארעא קדישא" — לא רק ירושלים, אלא ארץ ישראל כולה, דכיון שא"י היא "פלטרין של מלך"⁸³, יכול להכנס בה רק המלך לבדו, והמלך מכניס לתוכה רק את בנו יחידו, ונותן לו המפתחות ואומר לו שביכלתו להכניס בה את מי שהוא רוצה, שכן, "רק הכסא אגדל ממך"⁸⁴, אבל בנוגע לשאר הענינים הנך בעה"ב.

וכיון שליהודי יש בחירה (לא כמו גוי שאין לו בחירה), והרי לא נוטלים ממנו את ענין הבחירה — יש ביכלתו להכניס גוי לארץ ישראל,

(77) כט, סע"ב (ובפרש"י).

(78) ראה עירובין סה, א (ובפרש"י).

רמב"ם הלי תפלה פ"ד הט"ו.

(79) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. ועוד.

(81) תהלים עט, ח.

(82) ראה אור החמה (מהרמ"ק).

(83) במדב"ר פי"ט, יג. יל"ש עקב רמז

תתסז.

(84) לשון הכתוב — מקץ מא, מ.

(80) עקב ט, ז.

וזוהי הדרך היחידה שתהי' לגוי שייכות לארץ ישראל, ואז סובלים ממנו צרות — שרוצה לשלוט וכו'.

וזוהי ההוראה מדברי הזהר הנ"ל — שצריך לדעת שגוים מצד עצמם אין להם שייכות לארץ ישראל, ורק יהודי יכול לגרום לכך שיכנסו גוים לארץ ישראל וירצו לשלוט כו'.

וכאשר רואים שגוים רוצים לשלוט בארץ ישראל, ולכאורה, כיצד יתכן דבר כזה?! — הרי מובן שהסיבה לכך היא אך ורק בגלל שיהודי הכניס אותם לארץ ישראל, כי, "במדה שאדם מודד בה מודדין לו"⁸⁵, ולכן, כאשר יהודי מכניס גוים לארץ ישראל, אזי מתנהגים עמו ב"מדה כנגד מדה" — שהגוי נעשה בעה"ב עליו!

אין זה ענין שצריך לברר בבית-משפט; כשם שבנוגע לבשר וחלב יודע כל אחד שבשר הוא חלב וחלב הוא חלב, ללא צורך לברר זאת בבית-משפט, כך גם אין צורך לברר בבית-משפט בנוגע לענין ד"מדה כנגד מדה"; זהו ענין שרואים במוחש, וכמובא בגמרא⁸⁶ כמה דוגמאות שאירעו בפועל.

ולכן, כשרואים בזמן הזה ענין מסויים, צריך לראות בזה הענין ד"מדה כנגד מדה", כבנדודי, שכאשר מכניסים גוים לארץ ישראל, הרי זה גורם שתהי' להם שליטה וכו'.

וזוהי השאלה ששואלים את פלוני: היתכן שמכניס גוי לארץ ישראל, בה בשעה שרק יהודי יכול להכנס לארץ ישראל, עי"ז שנתגייר כהלכה, וא"כ, מדוע אינו מדגיש שהגיור צ"ל "כהלכה" דוקא?

ובפרט שהוא אוחז מ"דת", והראי', שכאשר דובר אודות נערה גוי' שלא ידעו אם היא נוצרי', הורה פלוני שישאלו אצל ה"גלח" אם הזה עלי' מים טמאים, ואם לאו, אינה נוצרי', וצריך למחוק מהתעודה את זהותה כנוצרי', וא"כ, מדוע בנוגע לגוי שאין לו שום ידיעה ביהדות, הנך קובע שהוא יהודי, מבלי לשאול חוות-דעת של רב?! ואפילו כאשר הגוי שואל היתכן שאומרים שאני יהודי בשעה שאני גוי, אומר לו, שיציג את טענותיו בבית-משפט!...

וכאשר שואלים אותו שאלה זו, מפטיר ואומר: הנני חייב לך תשובה!...

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

אך האמת היא — שהענין ד"הליכות עולם" יכול להיות דוקא כאשר מתנהגים ע"פ הלכות התורה, כמשנ"ת⁸⁷ במארוז"ל⁸⁸ על הפסוק⁸⁹ "הליכות עולם לו", "אל תקרי הליכות אלא הלכות"⁹⁰.

וכפי שיהי' בגאולה האמיתית, כאשר "יעמוד מלך מבית דוד .. וילחם מלחמות ה' .. וקבץ נדחי ישראל"⁹¹, ואז יקויים היעוד⁹² "ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד", בעגלא דידן.

[לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "עוצו עצה ותופר".]

90 חסר קצת (המור"ל).
91 רמב"ם הל' מלכים ספ"א.
92 זכרי' יד, ט.

87 שיחת ש"פ ויגש סי"ב (לעיל ע' 23).
88 מגילה כח, סע"ב. וש"נ.
89 חבקוק ג, ו.